

**Laptop
a konyhaasztalon** Szentmártoni János:
Miféle földet,
Orpheusz Kiadó, 2014.

A kortárs költők külön kiváltsága, hogy újradefiniál(hat)ják addigi életművüket. Többszörös élet-„summa summárumot” olvashatunk Oláh Jánostól, Dobozi Esztertől, Nagy Gábortól vagy legutóbb Zsille Gábortól és Filip Tamástól. Szentmártoni Jánostól sem idegen az effajta egyidejű önértelmezés. Már 2010-ben is összegző igényű kötettel jelentkezett (*Ballada hétköznapi díszletekkel, válogatott és új versek 1992–2010*). Ezt az öndiagnózisra való igényt akkor maga is megfogalmazta: „Merényletemet... elsősorban magamnak szántam, hogy megízleljem, kiprobáljam a művek összetartó erejét.” Az általa alkalmazott rendezési elvről pedig így vallott: „A versek tartalmuk s nem keletkezési idejük szerint kerültek egymás mellé.” – Az addigi verseskötetek (*Útszéles magány*, 1995, *Madárjós*, 1998, *Itt, a papíron*, 2001, *A másik apa*, 2005, *Ulysses helikoptere*, 2008) közötti kapcsolódást már akkor is az átvett versek biztosították.

Amikor a *Miféle földet* című új kötetet fellapozzuk, mindezt már tudnunk kell. Ahogyan azt is, hogy a kötet címadóvá emelt költeménye is átvétel, a 2001-es kötetéből; és ahogyan az már bekerült a 2010-es összegyűjtött verseinek sorába, úgy olvassuk most – mint egyfajta mottót – az új kötet első verseként. Akkor is, most is a legvégső kérdést veti fel: „Hová tűnünk, mikor elvétjük a légzést...”

A kötet első ciklusának (*A száműzetés évszakai*) versei újak, erős szubjektív hanggal és meghökkentő költői képekkel. A szomszédság búskomor piktúrája megannyi poétikai változatban! Mert ugyan milyen lehet egy, „a szomszéd házban megbomlott elméjű nő” üvöltő dühe, vagy férje, a „tébolyult tornádó közt lavírozó villanyszerelő” halkszavúsága (*A szomszéd házban*)? Olyan, mint egy „kezdődő földrengés vagy egy lehalkított háború” (*Tőlem a HÉV csak...*)? A szomszédból még patkány is átkerülhet, levágott fejfel... egy kettémetszett szerelem szimbóluma, „amely a mérgezésből már vérezni sem képes” (*Patkánykeringő*). A kiürült családi ház, a kert pedig balladai történetet idéz, saját mítoszt teremt. A fészertetőn feltűnő, titokzatos, fehér macska – Nagy László *Bagolyasszonykáj*a nyomán – a „füstté vált asszonyt”, a boszorka nagyanyót idézi meg (*Bogár-asszonyka*).

Az udvaron a korhadással küzdő körtefa az utolsó termését hozza (*Az utolsó körte*). A szomszéd, decemberi tájra tekintve pedig egy József Attilát felidéző külvárosi panorámakép (*Szilveszter szelleme*) tárul szívünk-szemünk elé. Az olvasót is elfogja az ismerős, szorongó idegenség-érzés: „Jó nézni innen a várost, amihez semmi közöm nincsen.

/ Nem bíznám rá az álmaim, sem levetett ingem.”

A ciklust olvasva azon tűnődünk, hogy vajon „csak” a költői szubjektum szemléli a környezetét, vagy a környezet is nézi „öt”, alakítva, formálva. „Jó nézni innen a várost: mintha máris elfeledne.” Mintha az egymást feltételező nézőpontok örök, Dsuang Dszi-kérdéséhez jutnánk el. Ezt a téli világot a tavaszi virág-havazás képével nagyon szépen köti át a ciklus címadó verse, *A száműzetés évszakai*. Látszólag egy átlényegített vallomás a virágba boruló gyümölcsfákról és arról, hogy a virágzás impressziója hogyan talál képzeletbeli kikötőt a költői szubjektum legbelső szigetén: „kertemben partot ér viráglombhajója! / Kikötnek bennem az évszakok, a száműzetés szigetén...”

A kötet középső ciklusa (*Míg el nem süllyed*) az eddigi kötetekből tartalmaz válogatást. Itt a versek elrendezése, új költői konfigurációja érdemel külön figyelmet. E versekben vissza-visszatérnek a traumatisztikus gyermekkori élmények (*Avarégetés*, *Az első ballada*). Megjelenik egy-egy jellegzetes tanú-tárgy a múltból, például egy zongora, amelynek „üres helyén most gyerekágy” áll. Ám a költő – fiatalságára visszahajló – álmaiban azért fel-felrémlik még e hangszer képzete (*Fekete hold*).

A válogatott versek formavilága fegyelmesebb. Az eddigi szabadversek után hömpölygő, felező hat szótagos (3//3) sorokban szól a Nagy Lászlót idéző ars poetica. A költő családi léte, a konfliktusokat is vállalva, csak a versek világával együtt valósítható meg: „mert itt tudok élni / csak teljes életet... itt vagyunk mindhárman, / hagyj időt, eressz még – / vers nélkül sajnos már / botlanék, elesnék.” (*Itt, a papíron*). Tanúi lehetünk annak is, ahogyan a családi élet apró jelenetei verssé válnak (*A másik apa*, *Szerda?*). Az epikus, elbeszélő formavilágot mutatja az *Anna, én és a forradalom* című vers, amelynek a magyar költészetben szokatlanul hosszú, tizenöt szótagos, párrímes sorai a kételemű, kétvariációs (8//7 és 7//8)

ütemmozaik technikájával jól illeszkednek az 1956-os heroizmus vágyott megidézéséhez. Az önreflexív *Ars poetica helyett* párrímes, többnyire hagyományos, felező tizenkettes sorai szintén igen érzékletesen jelenítik meg az életmű lassú kiteljesedésének folyamatát: „Valamit építetek mégis, napról napra...”

Itt kell utalni Szentmártoni lírájának Nagy László általi ihletettségre, amely vallott és vállalt költői örökség. Egy megemlékezésben nemrég maga írta: „Amikor őt olvastam, mintha a világ szerkezetét is jobban értettem, éreztem volna, és rendezetté vált, ami addig zürzavaros volt.” A *Kétely* című vers a „szent költő” (poeta sacer) küldetését idézi fel. „...Mégsem adja fel... Körmöl, mintha az élete múlna rajta... maradék varázserejét betűkre pazarolja.” A *Számvetés* soraiban pedig „a vers és az élet siring tartó harca” tárul elénk, amelyben, bár a költők ideje lejárt, mégis „marad még emberi arc, ki példadra föltekint”. Nagy László-reminiszenciát találunk a *Ló a tavon* című költeményben is, amely az erdélyi Gyilkos-tó befagyott tükreán átkelő, gesztenyebarna lovat egy erősen tömörített metaforában láttatja: „A halál jegén barna élet.”

Természetesen Szentmártoni János Ripolus-verseiből is olvashatunk a kötetben néhányat (*Ripolus árnya, Ripolusok éjszakája*). Tudjuk, Ripolus nemcsak Gert Hoffmann regényéből kölcsönzött alak, egy Brueghel-festmény figurája, hanem a pesti utcák hajléktalan szendvicsembere is. Egy vers erejéig a költő 2006-os karibi turnéja, a Puerto Rico-i és dominikai könyvhét emléke is visszaköszön a válogatásban (*Dominikai búcsú*). Dantét parafrázálva, amikor „Az emberélet útjának felén... hagytam tengert-még-nem látott szemem ünnepelni”.

Az elmagányosodást és az elmúlást megidéző korábbi versek (*Holtfogyatkozás, A test magányáról, Hiánya mélye felé*) rezignáltsága, pesszimizmusa mellett helyet kap a kötetben az útmutató emberi küldetésben és az isteni kegyelemben való bizakodás is, ahogyan azt Szentmártoni megfogalmazza: „Az eltévedt ember lámpásába töltöd-e verseim olaját?” (*Gregorián*). Ám a magabiztosabb beszédmód sohasem töretlen, újra és újra feldereng a babitsi lírikus epi-

lójának kudarca is: „én meg önmagamon túl / sajnos sohasem jutottam” (*Szonáta*). Különösen szép Ady Endre versének (*Valaki útravált belőlünk*) egy kibővített, nagy ívű én-parafrazisa, amelyben a „van aki...” anaforák ritmikusan ismétlődnek, az alapvetően felező tizennégyes (7//7) és tizenhármas (7//6 és 6//7) sorokból megalkotott rímes sorpárokban (*Befejezhetetlen vers önmagunk állásáról*).

A kötet harmadik részében (*Prospero hajnala*) ismét új alkotásokat találunk, amelyek közül a költői példaképekhez, idősebb barátokhoz írt versek dominálnak. Eközben a költő önmagát (is) elemzi, színeire bontva, mint egy üvegprizma a baráti napfényt. A 2006-ban elhunyt Bella Istvánt (*A hideg ellen*) saját sorával „invokálja meg” (*Aki ivott az ég vizéből*). Míg Mezey Katalinnal a városi idegenség érzése kapcsán azonosul („virágcsokrot szorító, csomagos idegen”: *Akit épp nézel*), Oláh Jánossal – a mások által már elmondott – szavak mögötti (vers)világban társalog (*Beszélgetünk az üres szó mögött*). A „Fekete ruhás, garabonciás” alakban Buda Ferencet köszönti. A Kalász Mártonnak írt *Prospero hajnala* a felnőtt férfivá érés végleges állapotát konstatálja, amikor már a hajnal „így talál: varázstalan, / és józanon” amikor a „kamaszkor tüzei már messze járnak...”; amikor a Rimbaud által megtestesített „vadság” már a múlté.

Itt van jelentősége a *Férfikorom* című versnek, amelyben az immár negyvenéves költő – rímpárba kötött, felező nyolcasainak tömörségével – ugyanezt a „létösszegző” életérzést közvetíti. Ekkor kapunk választ a jelenlegi versválogatás okára is: „Elégettem negyven évet, / mint az eső, szemerkélek... Hol tartok, még nem tudhatom: hegy tetején?, hegyoldalon?”

Műhelyitokként elmondhatnánk, hogy ez a költészet a konyhában készült. „Hiába a szépen berendezett alkotószoba, / itt is többnyire a konyhában írok...” (*A Konyháról*). E költészetnek nincs külön íróasztala. Hiszen a versíráshoz elég egy laptop is – a konyhaasztalon, ahol most ízléses teríték várja a versszerető olvasót.

Diószegi Szabó Pál

Látogasson el a Magyar Napló webáruházába, ahol kedvezményes áron vásárolhatja meg kiadványainkat:

Vers • Próza • Dráma • A Magyar Irodalom Zsebkönyvtára • Nyitott Műhely albumsorozat • Mesekönyvek
Németh László irodalomtörténete • Ismeretterjesztő könyvek • Műfordítások • Művészeti albumok
Szociográfia • Irodalomtörténet, tanulmány, esszé • Antológiák ► www.magyarnaplo.hu